

Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi Intézet

Egy funkcionálisan átalakuló aprófalu Baranya megyében: Liptód

Készítette: Szeidl Klaudia

Témavezető: Dr. habil Aubert Antal

Pécsi Tudományegyetem

Természettudományi Kar

Földrajzi Intézet

Turizmus Tanszék

2012. december 17.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Kutatás célja	4
3. Kutatás módszere.....	4
4. Liptód földrajzi – történeti keretei.....	6
5. Demográfiai változások vizsgálata	8
5.1. Népességszám változásának elemzése	8
5. 1. 1. Babarc falukörzet népesség alakulása	10
5.2. Nemzetiségi összetétel.....	11
5. 2. 1. Német nemzetiség bemutatása.....	12
6. A falu lakosságának háztartás szintű felmérése	16
7. A gazdasági aktivitás és a foglalkoztatási szerkezet átalakulása	20
7.1. Agrárszektor fokozatos háttérbe szorulása.....	20
7. 2. Tercier szektor megjelenése	22
8. A falusi turizmus jelentősége a falu életében.....	24
8. 1. Turisztikai kínálat	24
8. 1. 1. Szálláskínálat	24
8. 1. 2. Vendéglátás.....	25
8. 1. 3. Program kínálat.....	26
8. 2. Turisztikai kereslet elemzése.....	28
9. Összegzés	32
10. Irodalomjegyzék	33
11. Mellékletek.....	35

1. Bevezetés

Hazánk településhálózatának leginstabilabb pontja az aprófalvak, mivel ezek a települések évről évre a fennmaradásért küzdenek. A dolgozat elkészítése során igyekeztem olyan témát választani, ami a mai világunk egyik legérzékenyebb pontja, hiszen az 1960 – 70-es években zajló tudatos falu elsorvasztás hatására az aprófalvak mára olyan hátrányos helyzetbe kerültek, hogy adottságaik már nem teszik lehetővé a falu lakosságának gazdasági és ellátási igényeinek kielégítését valamint a rohamosan fejlődő világhoz való felzárkózást. Baranya megyében található számos aprófaluk közül miért pont Liptódra esett a választásom? Választásomat több szempont alapján is indokoltnak tartottam. Egyrészt az idők folyamán bekövetkezett népességcsökkenés és megélhetési forrás elvesztése ellenére a falu ma is képes a fennmaradásra és a megújulásra. Másrészt a település funkcionális átalakulása – korábbi mezőgazdasági funkció elvesztése – következtében megjelenő terciér szektor tagja, a falusi turizmus hatására a térség egyik turisztikai vonzerejének tekinthető. A négy domb között megbúvó festői környezetű település már távolról is igazi különlegességnek számít. A témaválasztásomban a tudományos érdeklődésen túl a személyes kötődés is közrejátszott.

2. Kutatás célja

Véleményem szerint a nagy városok mellett eltörpülő falvakban őrzött értékekre fontos felhívni a rohanó világ figyelmét, hogy megakadályozzuk régi gyökereink teljes feledésbe merülését. A figyelem felhívás mellett kutatásom fő célja egy olyan hátrányos helyzetű település bemutatása, amely az alapfunkcióját elvesztve is képes a fennmaradásra és a fejlődésre. Baranya megye egyik ilyen értékek megőrzésére született települése Liptód. A célkitűzésem között a település átfogó vizsgálatán belül a falu demográfiai változása, továbbá a helyi társadalmi élet bemutatása mellett a településen zajló funkcióváltás következtében megjelenő falusi turizmus tanulmányozása és kiértékelése is szerepel.

3. Kutatás módszere

A kutatási téma sokoldalú megközelítéséből adódóan számos adatgyűjtési és feldolgozási eljárás alkalmazását teszi szükségessé. Az alkalmazott módszerek:

a) Statisztikai elemzés

A Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban KSH) adatbázisában a települések népességszám változását tartalmazó adattábláikból kigyűjtésre kerültek Liptód 1871 – 2001 közötti népességszám alakulására vonatkozó adatok. A demográfiai változások részletes elemzéséhez a KSH adatbázis mellett HOFFMAN J. (2010) által összeállított valamint a települési önkormányzat nyilvántartásában szereplő lakossági névjegyzék is felhasználásra került.

b) Lakossági felmérés

A kutatás idején a 2011-es népszámlálási adatok nem kerültek nyilvánosságra, így szükségessé vált egy lakossági felmérés elvégzése, amely elsődleges célja a jelenlegi település helyzetének feltérképezése volt. A lakosság bevonásával történő mintavételezés során a település ingatlanállomány állapotának felmérése és a népesség – kor, nemzetiségi

hovatarozás, gazdasági aktivitás – összetételének vizsgálatára került sor. Az adatok összesítésével készült el Liptód utcatípus térképe.

c) Mélyinterjúk készítése

Az interjúk elkészítése a során olyan kérdések feltevése volt a cél, amelyek megválaszolása segítséget nyújt Liptód részletes bemutatásához, elemzéséhez (*10. számú melléklet*). A kutatás folyamán 12 életpálya interjú elkészítésére került sor (*9. számú melléklet*). A település vezetősége mellett lakossági interjúk is készültek, mely keretén belül a társadalom minden rétege megkérdezésre került. A helyi turisztikai vállalkozóval készült interjú hozzájárult a településen zajló falusi turizmus kínálati oldala bemutatásához. Az interjú alanyok kiválasztásánál arra törekedtem, hogy 1 -1 kérdéskörben a lakosság minden korosztályának a véleményét megismerjem. Az alábbi társadalmi csoportokkal való interjú készítését láttam indokoltnak: fiatalok, aktív dolgozók, külföldön dolgozó helyi lakos és a nyugdíjas korosztály. Minden csoportból igyekeztem legalább 2 lakossal is interjút készíteni, az esetleges szubjektivitás elkerülése érdekében. Az életpálya modellek jelentős mértékben hozzájárultak az kutatás produktív elvégzéséhez.

d) Vendégköri felmérés

A kérdőívek kitöltésével részletes információt kaptam a településre érkező vendégkörről pl. az ország mely részéről és kikkel érkezett, miért választotta a települést, mi motiválta az utazását. A kérdőívek segítségével visszajelzést kaptam az igénybe vett szállások, vendéglátás és szolgáltatások elégedettségéről. Az ily módon szerzett ismeretek alapján készült el a turisztikai kereslet elemzése.

Ezen módszerek alkalmazásával történő település bemutatás valamint elemzés reményeim szerint kiindulópontját képezheti a további kutatásoknak és az ilyen értékmegőrző települések megóvásának.

4. Liptód földrajzi – történeti keretei

Liptód (németül Liptowr, horvátul Liptoba, Liptov) község Baranya megye keleti részén, Pécestől 38, Mohácstól 17, míg Budapesttől 209 kilométerre fekvő zsáktelepülés. Közúton a Pécs – Mohácsot összekötő 57. számú főútról Babarc felé leágazva, a főúttól 7 km távolságra található. Baranya megyén belül a mohácsi kistérséghez tartozik. A község négy domb közé beékelődve, azok völgyében helyezkedik el, igazi festői környezetben. A falu vonzereje a csend és a nyugalom, amely elsősorban a település zsákfalujellegéből adódik, hiszen aszfaltos út csak Babarc községgel köti össze, a többi szomszédos településre pusztán földes út vezet. Liptód egyik természeti kincse közé tartozik a falut – dél irányból észak felé folyó – átszelő patak. Liptód történelme hosszú időre nyúlik vissza, hiszen egyike annak a 41 településnek, amelyet I. István király 1015-ben a pécsváradi Szent Benedek rendi apátságnak adományozott (GRÜNWALD G. 1997)

Liptód fő látnivalója közé tartozik a falu szívében elhelyezkedő barokk stílusú római katolikus templom, amely 1788-ban épült. A Mindenszentek nevét viselő templom különlegessége a Magyarországon egyedi stációk, melyeket 1905-ban egy tiroli fafaragó készített és ajándékozott a településnek (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 1. INTERJÚALANY, 2012). A lakosság 88%-a a római katolikus vallás híve (NÉPSZÁMLÁLÁS, 2001). Az ilyen magas arány ellenére Liptódon nincs önálló plébánia, így a szajki plébános, Bukovics István látja el az egyházzal kapcsolatos teendőket. A templommal átellenben lévő kálvária dombról csodálatos pannoráma nyílik a településre. Fontos attrakciónak számít a településen az alkotók csarnoka, amit 2009 őszén adtak át. Kezdetben a közel 30 m² – es kiállító teremben – ami korábban bádigos üzemként üzemelt – helybeli képzőművészek alkotásai voltak kiállítva, azonban a nagy érdeklődés miatt a kiállítók száma gyorsan bővült. Ma már nem csak helyi, hanem a liptódi kötődésű alkotók is kiállítják termékeiket illetve műveiket. Megtekinthető többek között festők, szobrászok, fafaragók, fazekasok, maszkfaragók, rajzoló, selyemfestők, foltvarrók és kovácsok munkái. Évente két nagyobb kiállítást is szerveznek, amelynek megnyitója a falu két legjelentősebb rendezvényén – pünkösdi fesztivál és a falu búcsú – kerül sor. Jelenleg 21 képzőművész műalkotásának ad otthont az alkotók csarnoka, ami igazi különlegességnek számít a térségben (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 3. INTERJÚALANY, 2012). Falu határában kialakított táborozó és pihenőhely, a Lókúti pihenőhely a zöld jelzésű turista útvonalon könnyedén megközelíthető. Évente több rendezvényt is szerveznek a helybeli illetve az itt táborozó gyermekek részére.

Liptód jelenlegi polgármestere Pfeiffer Tibor és Englert Róbert alpolgármester a képviselőtestület tagjaival – Fleischmann Ádám, Markesz Gergely, Petrovics Ottó – együttműködve minden lehetőséget kihasználva a falu folyamatos fejlesztésére és hátrányos helyzetének csökkentésére törekcszenek. A faluban élő magas német nemzetiségnek köszönhetően a Liptódi Német Kisebbségi Önkormányzat által szervezett hagyományőrző programok a falu közösségi életének alappillérjét jelenti. Az önkormányzat elnöke Markesz István, képviselői Drexler Ádám, Fleischmann Ádám valamint Sáros Zsuzsanna. Emellett több civilszervezet is színesíti a falu mindennapjait.

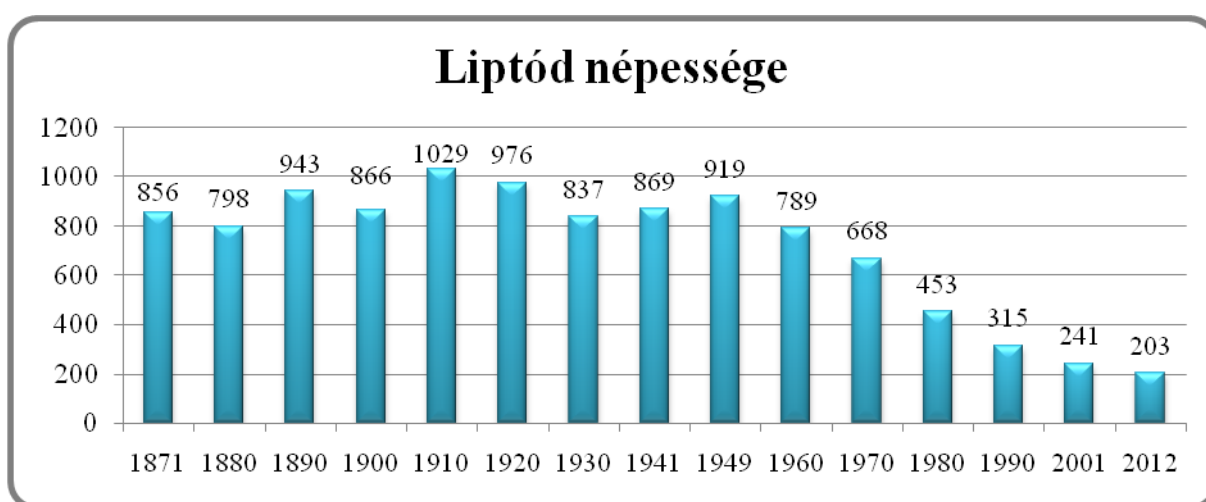
A legaktívabb szervezet a Liptódi Hagyományőrző Egyesült, ami 2006 óta segíti a helyi Német Kisebbségi Önkormányzat munkáját. Az egyesület alá tartozó dalkör jelenleg 15 énekesrel járja a környező települések rendezvényeit és mutatja be az elsősorban helyi gyűjtésű német énekeket. Tagjai átlag életkora 60 illetve 65 évet is meghaladja. Repertoárjából különböző hagyományokhoz köthető dalokon túl német egyházi énekek is megtalálhatóak. Saját rendezvényük a mindenévben megrendezett szüreti és adventi kórustalálkozó (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 7. INTERJÚALANY, 2012). A Liptódi Ifjúság Tanácsának fő feladata a helyi fiatalság összefogása különböző rendezvények, programok keresztül. Központjuk a 2006-ban átadott Fiatalok Háza. A településen működő egy sportegyesület is, az Íjász klub Nagy Ignác kezdeményezésére alakult 2010-ben. A klub tagjai számára minden hétvégén sportolási lehetőséget nyújt a kocsmaudvarában felállított „lőtéren” (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 2. INTERJÚALANY, 2012). A civilszerveződések működése és működtetése a helybeliek számára kulcsfontosságú kérdés, amelyet alátámaszt az életpálya interjúk készítése során a mennyire vesz részt a civilszervezetek munkájában és ez mennyire fontos Önnek? c. kérdésre kapott válasz: *„természetesen maximálisan amennyire csak tudok, rendezvényszervezés, közösségszervezés, weblapkészítés, adminisztrációs feladatok, plakátok készítésében, ha időm engedi, mindig segítek. Az egyik legfontosabb dolog a számomra a hagyományőrzés, mert minden nemzetiségnek és településnek meg kell őriznie hagyományait, és tovább kell adnia az utókornak, csak ily módon tudjuk megtartani gyökereinket, melynek jelenleg ez az egyetlen formája, a szervezetek munkájának segítése ”* (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 5 INTERJÚALANY, 2012).

5. Demográfiai változások vizsgálata

5.1. Népszámszám változásának elemzése

Az 1. számú ábra jól mutatja a XIX. század végétől az 1. Világháborúig tartó hullámzó népesség változást, majd az ezt követő drasztikus népesség csökkenést.

1. ábra: Liptód népességváltozása

Forrás: KSH alapján szerk. Szeidl K.

Liptód népessége 1871-es népszámláláson 856 fő volt. A következő évtizedekben elindult egy igen lassú népességszaporodás, 1890-re közel 100 fővel növekedett a lakosság. A pozitív irányú népességváltozás azonban nem tartott sokáig, hiszen a századfordulóra újra az 1871-es szintre csökkent a lakosság. Az újabb növekedési hullám végén, azaz 1910-ben túllépte a falu lakosságának száma az 1000 főt, ezzel elérte az eddigi maximális értékét. Az I. Világháború negatív hatása Liptódon is érezhető volt, hiszen újabb 150 fős népességcsökkenés következett 1920-ra. Ezt a veszteséget próbálták kompenzálni az 1930-as évek elején, amikor a XVIII. századi sváb betelepítéshez hasonlóan ismét egy előre megszervezett betelepítést hajtottak végre. Az Egerhez közeli településről, Szomolyáról érkező telepeseknek köszönhetően indult el a harmadik népesedési ciklus Liptódon (GRÜNWALD G. 1997). Az 1939-ben kitört II. Világháború hatását eleinte nem lehetett érzékelni a faluban, hiszen a sorköteles fiataloknak már a háború megkezdődése előtt be kell vonulniuk. A háború ideje alatt anyagi kár nem igen érte a falut, hiszen a környező dombok és

erdőségek védelmet nyújtottak a község számára. Az oroszok csak 1944. november 27-én jöttek be először a faluba, azonban öt napos itt tartózkodásuk után tovább álltak (HOFFMAN J. 2010). Az itt élő nagyszámú németiség ellenére az 1946-os sváb kitelepítési hullám közvetlenül nem érintette a falut. Liptódon is meg volt a lista, hogy kit fognak kitelepíteni, valamint a személyes felszólítást is megkapták már a családok, azonban a kedvezőtlen útviszonyok miatt a kitelepítést nem tudták időben elkezdni és mire az utak járhatókká váltak a kitelepítést leállították (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 11. INTERJÚALANY, 2012). Ezzel magyarázható, hogy a növekedési ciklus egészen 1949-ig tartott, amikor a település népessége újból átlépte a 900 főt. A Szomolyáról betelepített lakosság 1950-es évek elején elhagyták a falut, ugyanis a földhasználati joguk lejártával meg kellett volna venni birtokaikat, ez azonban nem következett be, mert a telepesek nem igen tudtak beilleszkedni Liptód közösségi életébe, így a 152 fő elköltözésével egy erőteljes népességfogyás indult el, ami még a mai napig is tart. A XX. század második felében közel 700 fő elvándorlásának több indoka is van. Kezdetben egyik kiváltó ok a „szabad házasságkötés” volt, mivel a vagyonelkobzás után már nem voltak érdekházasság, így sok fiatal más településre ment férjhez illetve nősült meg. Az 1956-os forradalom idején néhányan disszidáltak a faluból, de a világháborúhoz hasonló az 56-os őszi események se érintették közvetlenül Liptódot. Ezzel indokolható, hogy 1960-ra már 789 főre esett vissza a lakosság.

A legnagyobb költözési hullám az 1960-as és 1970-es években zajlott le. Ekkoriban ugyanis egy tudatos falu elsorvasztás zajlott Magyarországon, ami elsősorban az építési tilalomban nyilvánult meg. A tilalom hatására a kisebb falvakból a mobilis népesség elvándorlása indult el a fejlettebb városokban. Ily módon próbáltak munkaerőt biztosítani az újonnan épült gyárak és üzemek részére (GRÜNWALD G. 1997). Sokan szerettek volna Liptódon maradni, azonban a tilalom miatt nem tudtak új házat építeni, illetve meg lévő házaikat bővíteni, ezért a családok fiatalabb generációinak nagy része a közeli településekre, városokba költözött (*1. számú melléklet*). Az 1980-as népszámláláson a lakosság száma már az 500 főt sem haladta meg. Liptód lakosságának drasztikus csökkenése a 80-as években is tovább folytatódott, amit a – 68%-os természetes szaporodás is igazol (NÉPSZÁMLÁLÁS. 2001).

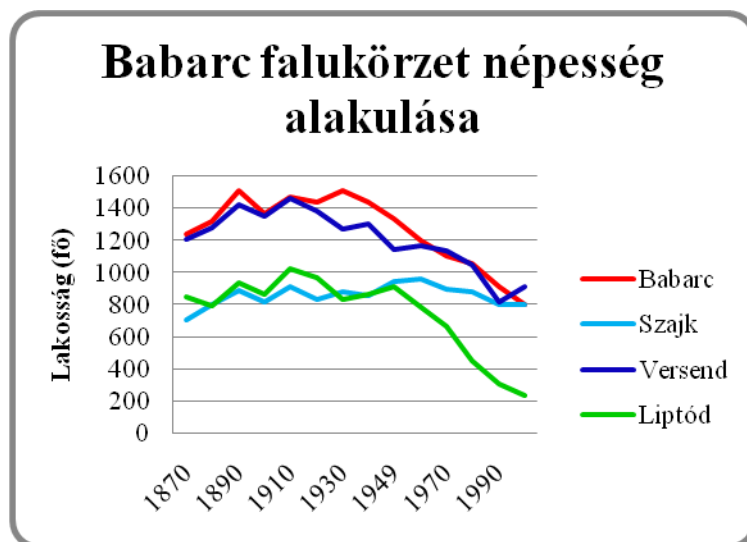
A rendszerváltást követő években az urbanizáció elterjedésével további népességcsökkenés figyelhető meg. Az ezredforduló elérkezettével a környező településekhez hasonlóan Liptódon is sok üres ház állt valamint az elhagyatott birtokok száma is egyre növekedett. A radikális népességcsökkenést némiképp enyhítette, hogy 2004. december 31-i állapot szerint összesen 12 család 42 családtaggal érkezett a településre (HOFFMANN J. 2010).

Ennek ellenére a falu lélekszáma a 2001-es népszámláláson már a 250 főt sem haladta meg. A mai napig tartó népességfogyatkozást elsősorban a nehéz életkörülményekkel, a munkalehetőség hiányával és a helyi lakosság elöregedésével magyarázható. A KSH közleménye alapján 2012.01.01-jén Liptód község lakossága 203 fő volt.

5. 1. 1. Babarc falukörzet népesség alakulása

Annak érdekében, hogy megtudjuk Liptód meglehetősen nagy népességcsökkenése egyedüli-e a térségben meg kell vizsgálni a Babarci falukörzet többi település népességszámának alakulását is. A vizsgált települések: Babarc, Szajk, Versend és Liptód.

2. ábra: Babarc falukörzet népesség alakulása

Forrás: KSH alapján szerk. Szeidl K.

A 2. számú ábrán piros színnel jelölt Babarc község jelenlegi lakosság számának kialakulása hasonlít leginkább Liptódhoz. Ezen településnél is az ingadozó népességnövekedést 1949-től egyértelműen a negatív vándormozgalom váltotta fel. A nagymértékű népességcsökkenés oka elsősorban itt is az építéstilalom és az urbanizáció erős hatása volt. Az urbanizáció hatását tovább növelte a helyi munkalehetőségek hiánya mellett a település rossz tömegközlekedése is. Nagy népesség veszteségű településként számom tartott Versenden az utóbbi évtizedekben elindult lassú lakosságszám gyarapodást egyértelműen a magas arányú cigány lakossággal magyarázható. A 2001-es népszámláláson a lakosság 30,9%-a vallotta magát cigány nemzetiségűnek, valamint a körzetben egyedül itt tapasztalható pozitív természetes

szaporodás (+ 17%) 1990 és 2001 között (NÉPSZÁMLÁLÁS. 2001). A vizsgált települések közül egyedül Szajk népességgrafikonja tér el a megszokottól, itt ugyanis a csökkenés közel 20 évvel később, azaz csak 1960-es években indult el. Mint az a grafikon is mutatja, Szajk népessége jelenleg stagnál, amely a MENDÖL T. (1963) féle településtípus szerinti útifalu jelleggel indokolható. Az átmenő forgalmat jól kihasználó kereskedelmi hálózat nem csak helyi, hanem a közeli település lakóinak is állandó munkahelyet biztosít. Összegzés képen tehát elmondható, hogy Liptód népességváltozása nem egyedüli a térségben, azonban a település kedvezőtlen földrajzi elhelyezkedéséből és kis mértékből adódóan itt a leglátványosabb.

5.2. Nemzetiségi összetétel

A török hódoltságig kizárólag magyarok lakták a települést. A lakosság összetételében csak az 1690-es években történt változás, ekkor telepedtek le a juhtenyésztéssel és pásztorkodással foglalkozó szerb/rác nemzetiségű népcsoportok (HOFFMANN J. 2010). A XVIII. századi Duna-menti svábok betelepítésnek hatására a falu nemzetiségi összetétele alapvetően megváltozott. Az elmúlt évszázad alatt fokozatosan erősödött a németiség aránya a faluban, oly mértékben, hogy a XX. század első negyedében (1921-ben) 976 fős lakosságból 787 fő német származású volt. Az 1930-ban a délszláv lakosok elhagyták a települést, melynek hatására a németiség aránya 96%-ra ugrott fel (GRÜNWALD G. 1997). A II. Világháborút követő sváb kitelepítés a környező falvakkal szemben Liptód német ajkú lakosságát megkímélte, tehát a várt csökkenés a németek számában nem következett be. 1940-es évek végén és az 1950-es évek elején az itt élő szerb telepesek elhagyták a falut, innentől kezdve Liptód egyértelműen német lakta településnek számított a térségben. Az 1970-es évek alatt végbemenő negatív vándormozgalom hatására a németiség arányának csökkenése is kezdetét vette, azonban 1980-ban ez az arány országos viszonylatban a harmadik legmagasabb, 91% Liptódon volt (GRÜNWALD G. 2010). Nagyobb visszaesést a magyar lakosság fokozatos növekedése mellett az ezredforduló idején megjelenő cigány lakosság eredményezett. Annak ellenére, hogy 2001-ben a Liptód lakosságának már csak 48,3%-a (2. számú melléklet) vallotta magát német nemzetiségűnek mégis fontos szerepet töltenek be a falu mindennapjaiban.

5. 2. 1. Német nemzetiség bemutatása

Településen élő nagyszámú német lakosság meghatározó szerepet töltött be a falu mai arculatának kialakításában, hiszen Liptód utcáin végig sétálva sváb parasztházak sorát láthatunk, melyek egyedi karakteres jellege az elmúlt évtizedek alatt szinte semmit sem változott. A hagyományos sváb házak sajátos és igazán különleges hangulatot árasztanak a faluban. A telkek beosztás és a parasztházak a MENDÖL T. (1963) által leírt hajlított udvarú parasztház jellegét tükrözik, amely egyben a családok mezőgazdasági tevékenységre is utal. Egy jellegzetes liptódi sváb lakóház a fehérre meszelt oromfalával az utcára néz kettő ritkán három ablakkal, amelyek színes – sárga, zöld, barna – zsaluval rendelkeznek. A parasztház hosszanti oldala az udvarra néz, amelybe az ember az utcáról régebben az utcaajtón léphetett be, viszont mára ezek az ajtót a kisebb-nagyobb felújítások, átalakítások révén elvesztették funkciójukat. A díszes ajtó mögött meglehetősen hosszú és tágas folyosó, a tornác húzódik. A házba belépve elsőként a konyhába jutunk, ahol a családi élet jelentős része zajlott illetve mai napokban is zajlik. Innen nyílik az ajtó az utcai szobába, amely az idegenek fogadására és megvendéglésére szolgál, ez az úgynevezett „tisztaszoba”. A konyha másik oldaláról nyílik a lakó- és hálószoba. E mögött helyezkedik el a kamra és esetenként a nyári konyha. Ezt követi a lóistálló, majd a tehének és ökrök istállója. A házzal szemben az udvar túlsó részén található a sertés - és a baromfiól, mellette áll a góré a kukorica számára. Ezekben a házak élő lakosság nem csak a hagyományaikat és szokásaikat őrizte meg, hanem a nyelvüket is. Aki ellátogat, a kis faluba gyakran nyelvi korlátokba ütközik, hiszen az idősebb korosztály még mai napi svábul, sajátos dialektusban beszélnek.

A nemzetiséghez tartozó kultúra, a szőlőművelés jelentős szerepet tölt be a falubeliek életében. A több generáción átöröklődött mesterség meghozta gyümölcsét, hiszen a liptódi borok több térségi borversenyen is előkelő helyen végeztek. A falut körül ölelő domboldalon kialakított családi hangulatú pincék szinte mindegyikében megtalálható 1-1 hordó juhfark és olaszrizling, amelyek Liptód jellegzetes borai közé tartoznak. A pincegazdák elsősorban saját célra termelik boraikat. Liptód tagja a Mohács – Bóly Fehérborútnak, ebből kifolyólag a falu jellegzetes borai közé leginkább a fehér borok tartoznak. A már említett Juhfark és Olaszrizling mellett a Sauvignon blanc, a Chardonnay, a Szürkebarát valamint a vörös borok közül a Portugieser is klasszikus fajtának számít a településen (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 12. INTERJÚALANY. 2012).

Fontos szerepet játszik a falu életében a hagyományápolás és a hozzájuk kötődő rendezvények megszervezése. A tradíciók megőrzése mellett turisztikai vonzerővel is bíró események főszervezője a településen működő helyi Német Kisebbségi Önkormányzat.

A németiséghez kapcsolódó rendezvények a faluban (3. számú melléklet) (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 3. INTERJÚALANY. 2012):

a) „Hutlzkretje”

Az év első rendezvénye a farsangi időszak végét jelentő, hamvazó szerdát követő vasárnapon, azaz az első böjti vasárnapon megrendezett „Hutlzkretje”. Ekkor a falu iskolás fiataljai már kora délután házról-házra járnak, és a parasztudvarokból összegyűjtik a kukoricaszárazakat, majd a faluból jól látható helyen általában a közeli domboldalon máglyát raknak a szárazból. Ha sok kukoricaszárat sikerül a fiataloknak összehordani, a máglyakupac akár 3-4 soros is lehet, amit sötétedés után gyűjtanak meg, melynek hagyományos neve a „Hutzel” tűz. Régen a „Hutzel” vasárnapi tűzhöz termékenységű erőt fűztek, minél nagyobb a tűz annál jobb lesz az évi termés. Ha már jól leégett a tűz, azt körbe járva az alkalomhoz illő dalokat énekelnek (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 11. INTERJÚALANY. 2012):

„Hutlzkretje, Hutlzkretje,
mach mir Fei’r in Owe
Stomp mir nur kann Kachl nei
Raacht’s in mei Stuwe
In mei Stuwe in mei Ehrn
Klaane Mädrje hon ich gern
Große noch viel liewer
Von Waßir krieg ma Fiewer
Von wei kriegt ma an Rausch
So hoch wie a Haus.”
HOFFMAN J. 2010

2005 óta ezen a napon rendezik meg a falu borversenyét, ahol a nevezett borok bronz, ezüst vagy arany minősítésben részesülnek a minőségük függvényében.

b) Húsvéti kereplés (klaperezés), EMMAUS járás

Húsvét előtti csütörtökön, vagyis nagycsütörtökön a harangok „elszállnak” Rómába. Ettől kezdve egészen a feltámadásig a harangok teljesen elnémulnak. Ez idő alatt a gyerekek naponta többször is végig szaladnak a faluban és kereplőik hangos zajával helyettesítik a harangok kongását. Régi hagyományt követve húsvét hétfőn a klapperező gyerekek versikéikkel ismét körbe járják a falu portáit, ahol köszönetképpen tojásokat kapnak.

Húsvét hétfőn van az EMMAUS napja, amikor a férfiak a pincesoron végig járják a pincéket és egymás borait kóstolgatják (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 3. INTERJÚALANY. 2012)

c) Májusfaállítás

Április utolsó napján a helybeli legények már kora este összegyűlnek a falu határában. A fa kivágását követően színes szalagokkal és üvegekkel díszítik fel a fákat. Ezután a kiszemelt lányos házak mellett a falu központjában és a kocsmá előtt is felállítják a díszes fákat, amiket május utolsó vasárnap közösen döntenek ki a fiatalok (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 5. INTERJÚALANY. 2012).

d) Gyermeknap

Az minden évben, május utolsó szombatján a Fiatalok háza udvarán gyermeknap programokkal várják a helybeli gyerekeket. Kicsik és nagyok együtt vesznek részt az ügyességi versenyeken, kézműves programokon és együtt ülnek este a tábortűz körül.

e) Pünkösdi fesztivál

A falu legnagyobb rendezvénye a pünkösdi fesztivál. Pünkösdi vasárnapján már kora délelőtt számos programot kínálnak a vendégeknek. Egy régi pünkösdhöz kötődő hagyomány ápolásával indul a rendezvénysorozat: ezen a napon a fiúk feldíszítik a lovakat és a lovas kocsikat, majd a feldíszített pünkösdi kosarat – amelyet előre zöld lombos faágakból elkészítenek – felteszik a lovas kocsira és egy pünkösdi macskát (fiút) zárnak bele. Ezt követően a lovas menet fűvós zenével körbe járja a falut és betér minden tulajdonoshoz, akiket borral kínálnak. A házigazdák hálából süteménnyel kínálják a fiúkat és természetes a macskát is, kinek a nap végére teli kell, hogy legyen töltve borral a korsója és süteménnyel

kosárkája (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 3 INTERJÚALANY. 2012). A délután folyamán a falu központban felállított sátorban a helyi kultúrcsoportok mellett a környező települések német kultúrcsoportjai biztosítják a szórakozást a vendégek számára. Ezen a napon rendezik az elszármazott Liptódiak találkozóját valamint a Liptódi focikupát is. A vacsorát követően hajnalig tartó bál zárja a napot.

f) Lókúti falurendezvény

Minden évben a nyár végén megrendezik a Lókúti falurendezvényt. A zenés vacsorával egybe kötött rendezvényen a falu lakosai és a települést támogatók vesznek részt.

g) Falu szüret

Szüret idején megrendezett falu szüret először a pécsi Koch Valéria Középiskola kezdeményezésére került megszervezésre és az évek alatt hagyománnyá alakult, azonban ma már a falu fiataljai vesznek részt a szüretben. A délelőtti folyamán végig járják a falu házait, szőlős kertjeit és összegyűjtik a lakosok által felajánlott szőlőt. Délután a falu pincéjében feldolgozzák a szőlőt, a hordókat a falu pincéjében helyezik el. Az így készült bort a falu segítőinek és támogatóinak ajándékozzák, de későbbi évek folyamán a falu bortrezejében is megtalálható pár palack (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 1 INTERJÚALANY. 2012).

h) Szüreti Kórusfesztivál

A Liptódi Hagyományörző Egyesült által szervezett kórustalálkozó minden év szeptember elején a faluházban kerül megszervezésre. A zenés délutánon a Liptódi Énekkar mellett a meghívott kórusok is fellépnek.

i) Búcsú

A falu központjában található római katolikus templom a Mindenszentek nevét viseli, ezáltal a falu búcsúját, a Mindenszenteket megelőző vasárnapon tartják. Ezt megelőző pár napban nagy sürgés-forgás van a faluba, mindenki szépen rendbe teszi portáját, hiszen a búcsúra sok helyen vendégek érkeznek. A falut ekkor is körbe járják fúvószenekarral és a rendező legények tálcán visznek szép almát, amiben egy rozmaring szál van tűzve és három

színes szalaggal van átkötve. Ahová betérnek, ott hagynak belőle egyet, ezzel tisztelettel meghívják a ház lakóit az este megrendezett búcsúbálba (HOFFMANN J. 2012).

j) Adventi kórustalálkozó

A Hagyományőrző Egyesület másik nagy rendezvénye az adventi kórustalálkozót a római katolikus templomban rendezik meg és a meghívott kórusokkal az adventi időszakhoz kapcsolódó dalokat énekelnek.

A rendezvények sokszínűségéből is jól látszik, hogy a helyi német lakosság meghatározója a falu közösségi életének és mindennapi szokásainak.

6. A falu lakosságának háztartás szintű felmérése

A 2001-es népszámlálási adatsorok már nem tükrözték a falu aktuális állapotát, ezért a kutatásom során készítettem egy lakossági felmérést. A felmérés során megvizsgáltam Liptód lakóépületeinek korát és típusát, a lakosság korosztályos eloszlását valamint a legmagasabb iskolai végzettségét továbbá a családok nemzetiségi hovatartozását, ezen felül a vizsgálat tárgyát képezte még a gazdaságilag aktív és inaktív lakosok arányának megállapítása (4. számú melléklet). Az adatokat a helyi lakosság bevonásával gyűjtöttem, így valamennyi háztartás szerepel benne. A felmérés teljes egészében névtelenül zajlott.

Első lépésként az adatok utcákra lebontva kerültek elemzésre. A településen öt utca található: Kossuth Lajos utca, Rákóczi Ferenc utca, Petőfi Sándor utca, Táncsics Mihály utca és a Dobó István utca. Az utcák adataiból külön – az utcaméretétől függetlenül – adatbázisokat készítettem, amelyeket a későbbiek folyamán részletes elemeztem.

a) Kossuth Lajos utca

A falu első utcájában összesen 44 telek található, amelyek közül 3 telek üresen áll, 4 pedig gazdasági épületnek ad helyett. A lakóépületek döntő többsége 1945. előtt épült. Az utcában csupán 4 olyan ház van, ami 1960-as évek végén illetve az után építettek. Ebből adódóan a lakóházak nagyobb hányada a hagyományos parasztház típusba tartozik. Jellemző ház típusként meg kell említeni az átépített parasztház típust is, mivel a házak egy harmada

ebbe a csoportba sorolandó. A házak 38%-a lakatlan, ebből kifolyólag az utca népességszáma alacsony, összesen 57 fő. Korosztályos eloszlását tekintve 7 gyermek, 28 felnőtt és 22 nyugdíjas. A lakosság 39%-a az inaktívok közé tartozik, ami a nyugdíjasok magas számával magyarázható. Liptódon nemzetiségileg a legszínesebb utcaként számon tartott Kossuth Lajos utcában, legmagasabb arányban németek élnek, azonban nagyszámú magyar lakosság mellett megjelenő cigány nemzetiség is jelen van.

b) Rákóczi Ferenc utca

A 40 telekből álló utcában mindössze 4 üresen álló telek található. Az 1945. előtt épülő házak mellett szép számmal található 1960-as és 1980-es építésű ingatlan is. Az utcában túlnyomórészt hagyományos parasztházak találhatók, viszont a későbbi építésű házakra az úgynevezett „kockaház” (sátortetős ház) típus a jellemző. A lakóépületek 36%-a lakatlan. Viszonylag sok fiatal lakik az utcában, mivel az 50 fős össznépességnek csak a 34%-a nyugdíjas. Ennek ellenére nem magas az aktív dolgozók aránya, ugyanis az itt élő 12 gyermek a nyugdíjas korosztályhoz hasonlóan az gazdaságilag inaktív népesség közé sorolandó. A lakosság döntő többsége a német nemzetiséghez tartozik.

c) Petőfi Sándor utca

Liptód központjából nyíló utcában a 3 üres telken felül összesen 17 ház található, amelyből 6 lakatlan. Az utcában – egy házat kivéve – mindegyik ház 1945. előtt épült és a hagyományos parasztház kategóriába tartozik. Itt található Liptód legfiatalabb háza, amely 2007-ben eredeti sváb parasztház stílusban épült. A lakatlanságból eredően mindössze 16-an laknak az utcában, ezáltal a legritkábban lakott utca a településen. A lakosság közül 3 fő gyermek, 9 fő felnőtt és 4 fő nyugdíjas korosztályú. A viszonylag magas gazdasági aktivitás arány a nyugdíjas korosztály számával magyarázható. A lakosok több mint 90%-a a német nemzetiségűnek vallja magát.

d) Táncsics Mihály utca

A település legrövidebb utcájában mindössze 15 ingatlan mellett egyetlen üres sem található. A házak 66%-a tartozik az 1945. előtti kategóriába, a többi 1945 és 1960 között épült. A falu második legfiatalabb háza 2000-es évek elején egyedi stílusban épült. A házak

40%-a lakatlan, ennek ellenére mégis 24-en laknak az utcában. Az aktív lakosok száma magas, ami a nyugdíjas korosztály alacsony számának köszönhető. Az egész faluban magas arányban jelenlévő nemzetiség, a németek itt is a vezető nemzetiségnek számít.

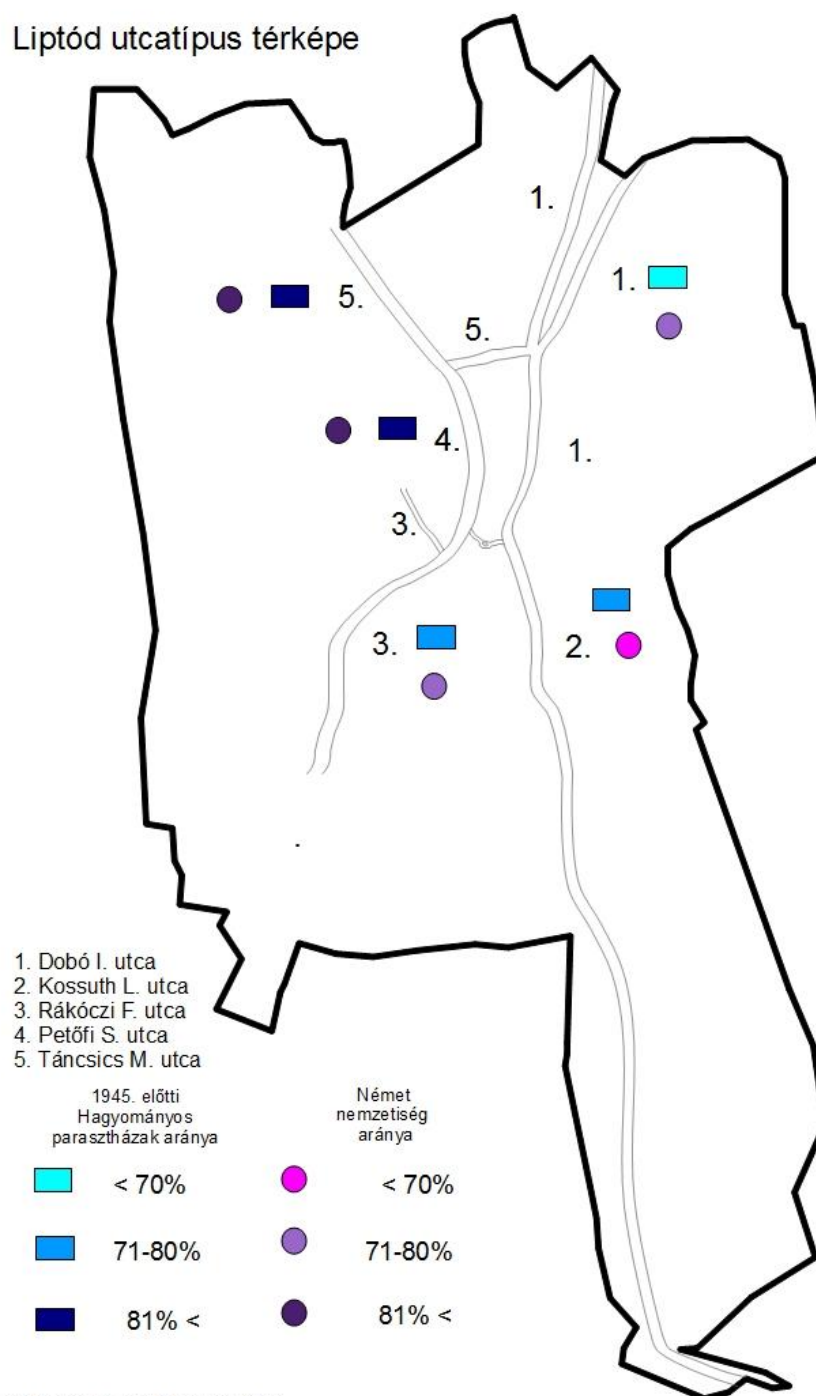
e) Dobó István utca

A település leghosszabb utcájában lévő 7 üres telek és 3 gazdasági épület mellett 46 lakóház van, ami közül 7 lakatlan. A legtöbb ház 1945. előtt épült, azonban néhány ház a XX. század utolsó évtizedeiben épült. A faluban jellemző hagyományos parasztház az házak 53%-ára jellemző. Az átépített parasztházak aránya itt a legmagasabb a faluban. A 33 fős népességnek közel fele (48%) nyugdíjas korosztályú, ezáltal magas az utcában élő inaktívak száma. A német nemzetiségű mellett a magyar-német nemzetiségű házasságkötések is jellemző az utcában.

Az adatokat összegezve elmondható, hogy a településen 144 lakóépületből 50 ház lakatlan valamint 5 ház önkormányzati tulajdonban lévő ingatlan. A házak túlnyomórésze 1945. előtt épült, típusukat tekintve a hagyományos parasztházak dominálnak, viszont jelentős számban található átépített parasztház is. A tornácos sváb parasztházak állaga sajnos – korukból adódóan – többségében rossz, sok a rogyadozó gazdasági épület. Liptód népességi adatai a vártnál nagyobb mértékben tér el a 2001-es népszámlálási adatsoroktól. A hivatalos lakosságszám (203 fő) és a napjainkban valóban Liptódon lakó – a bejelentett állandó lakcímen felül heti szinte legalább 1 éjszakát a településen töltő – népesség száma (180 fő) 23 fős eltérést mutat. Ez a különbség több indokkal is magyarázható. Elsősorban az előregedett társadalom természetes fogyásával valamint az egyre nehezedő életkörülmények hatására történő elköltözésekkel indokolható. Liptód jelenlegi népességének 15%-a gyerek, 50%-a felnőtt és 35%-a nyugdíjas korosztályú. A település lakossága egyértelműen a német nemzetiséghez tartozik. A felmérés adatai alapján készült el Liptód utcátípus térképe (3. számú ábra).

3. ábra: Liptód utcatípus térképe

Liptód utcatípus térképe

Szerkesztette: Szeidl Klaudia, 2012

Szerkesztette: Szeidl K.

7. A gazdasági aktivitás és a foglalkoztatási szerkezet átalakulása

Mi is az a gazdaság? Milyen rész területekből/szektorokból épül fel? Ezen fogalmak tisztázása és értelmezése elengedhetetlen egy település gazdasági helyzetének vizsgálatának megkezdése előtt. Gazdaság alatt a társadalom anyagi létszférája, az anyagi javak és szolgáltatások előállításával, elosztásával, forgalmazásával és fogyasztásával összefüggő jelenségek és kölcsönhatások összességét értjük (HAUSMANN P. 2009). A gazdasági rendszer három szektorra osztható. Az elsődleges szektor más néven primer szektor alá tartoznak azok az iparágak, amik a természet elsődleges nyersanyagainak a kitermelésével foglalkozik. Ilyen iparágak pl. mezőgazdaság, bányászat, erdőgazdálkodás, halászat. Az elsődleges nyersanyagok feldolgozását végző iparágak, a feldolgozóipar tartozik a másodlagos (szekunder) szektorba. A feldolgozóipar jelentősebb iparágai az élelmiszeripar, vegyipar, vas – és acélipar, gépgyártás járműipar valamint a textilipar. A harmadlagos (tercier) szektor tágabb értelemben vett tagja a szolgáltatás, ami a gazdasági teljesítmény közel 80%-át adja. Ez a mai posztindusztriális gazdaság meghatározó szektora. Főbb területei: kereskedelem, pénzügyi szolgáltatások, távközlés, informatika, oktatás, államigazgatás, közlekedés és a turizmus.

Liptód aprófalu jellegéből adódóan a tág gazdasági rendszer néhány kisebb eleme jelenik csak meg a falu gazdasági életében. Primer szektor mezőgazdasági tagja és a terciér szektor pár alapszolgáltatása építeti fel Liptód gazdaságát.

7.1. Agrárszektor fokozatos háttérbe szorulása

Liptód mezőgazdaságában – amely alatt az élelmiszer és a nem élelmiszer célú növénytermesztést és állattenyésztést értjük (HAUSMANN P. 2009) – a XX. század közepén bekövetkezett gyökeres változás 1946 őszén, a Liptód Állami Gazdaság megalakulásával indult el. A település közigazgatási határa mentén fekvő három – a liptódi, a babarci és a versendi – puszták egyesítésével egy egységesen művelhető területet hoztak létre. A három puszta közül a liptódi volt a legnagyobb (HOFFMANN J. 2010). A földek korábbi tulajdonosai a 2. Világháború alatt elmenekültek vagy háború után végbemenő vagyonek Kobzás hatására elvesztették tulajdonviszonyukat. Az Állami Gazdasághoz nagy, sok állatférőhellyel

rendelkező istállók mellett több cselédlakás tartozott, ahol a megalakulást követő években több liptódi család is lakott. 1948-ban nagy számban megnövekedett a gazdaság állatállománya (gyarapodott az igáslovak száma, az istállókban helyett kapott egy kisebb tehénállomány valamint megindult a sertésenyésztés is) miatt több dolgozóra volt szükség. Ennek okán egyre több liptódi lakosnak biztosított napi munkalehetőséget.

1949-ben Liptód nyugati és északnyugati földterületei állami tulajdonba kerültek, amelyhez még a szomszédos településről, Máriakéméndről is csatoltak egy kisebb területet. Ezzel párhuzamosan 1949-50-ben megalakult a liptódi „Alkotmány” Mezőgazdasági Termelő Szövetkezeti Csoport (továbbiakban Tszcs.). A még saját tulajdonnal rendelkező földműveseket kényszeríttek, hogy belépjenek a Tszcs-be, amit a nagy nyomás hatására sokan meg is tettek, ezáltal már nem csak a vagyonelkobzás során állami tulajdonba került föld tartozott a Tszcs-hez. Ezt követően saját tulajdonú föld már csak a település belterületen volt lehetséges. A falu külterületét egységesítették, nagy táblákat alakítottak ki és kezdetét vette a nagyüzemi gazdálkodás (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 12. INTERJÚALANY. 2012). A Liptódi Állami Gazdaságot beolvasztották a Babarci Állami Gazdaságba. A terület földrajzi fekvéséből eredően az igáslovak egyre nehezebben bírták a földműveléssel kapcsolatos munkák elvégzését, ezért szükségessé vált a gépállomány fejlesztése, gyarapítása. Az új traktorok, munkagépek, szállítógépek az emberek mindennapi munkáját csak kis mértékben könnyítették meg, hiszen ezután is sok munkát kézzel végeztek, mint pl. kapálás, kaszálás, aratás, így még mindig sok kétkezi munkásra volt szükség. 1950-ben elkészült Babarcpusztán az új mezőgazdasági üzem, mely keretén belül új istállók, magtár és javító műhely épült. 1968-ban újabb 100 férőhelyes tehénistállót építettek, ahol jobb körülmények között tartották az állatokat (HOFFMANN J. 2010). Az idő haladtával fokozatosan fejlődött a Tsz., majd a kezdeti nehézségeket leküzdve egyre eredményesebben folyt a gazdálkodás. A későbbi években egyesült előbb a Babarci Béke, majd a Szajki Béke Tsz-el. A következő nagy változás a rendszerváltás idején következett be a térség mezőgazdasági szerkezetében. Az 1990-es évek elején a közös tulajdonú földek újra magánkézbe kerültek és visszatért a kisparcellás mezőgazdasági termelés. A Babarci Állami Gazdaság egyesült Bólyval, amiből később a híres Bólyi Mezőgazdasági Kombinát alakult ki.

Az évtized alatt bekövetkezett gépállomány növekedése és hasznosítása a munkafolyamatok megkönnyítése mellett negatív hatásként is érintette a környék lakosságát. A kétkezi munkát felváltották a gépek. Nem volt már szükség a nagy munkaerőre, így elindult a fokozatos létszám leépítés, amely Liptód lakosságát is nagymértékben érintette. A rendszerváltást követő reprivatizáció hatására sokan újra a saját földjeiket kezdték művelni,

azonban a gépesítés hiánya miatt nem tudták felvenni a lépést a nagyobb gazdaságokkal, ezáltal az agrárszektor nem biztosított megélhetést számukra. A munkanélkülivé vált lakosság a környező településeken, nagyobb városokban kerestek munkát, melyek hatására az agrárszektor fokozatos háttérbe szorult. A mai napig működő kisebb családi gazdaságok elsősorban saját célra termelik terményeiket, tehát jelenleg a mezőgazdaság a falu lakosai életében csak másodlagos keresetként van jelen (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 1. INTERJÚALANY. 2012).

A mezőgazdaság visszaszorulásával egyben a helybeli munkalehetőség is lecsökken. Jelenleg a falu lakosságában Liptódon csak a közmunkaprogram nyújt kereseti lehetőséget, ami keretén belül évi 8-12 fő dolgozik. Jövedelmüket az önkormányzati mellett pályázati forrásból biztosítják. A programban dolgozók fő feladatuk a falu rendbe tétele, közterületek tisztántartása, növények ápolás (8 SZÁMÚ MELLÉKLET, 1. INTERJÚALANY. 2012). A többi gazdaságilag aktív korú lakos napi szintű ingázásra kényszerül a környező településekre, azonban az aktív korú lakosság csak kevés százalék rendelkezik állandó bejelentett munkahellyel, melynek következtében többen idénymunkából és segélyekből élnek, ami leginkább az alacsony iskolázottsággal magyarázható. Az ingázó lakosság legnagyobb aránya Mohácson elsősorban a szolgáltató szférában dolgozik. Többen vállaltak munkát a szomszédos faluban, Babarcon továbbá Szajkon és Bólyba. A lakosság néhány százaléka még Pécsig is elutazik a sikeres munkavállalás érdekében (5. számú melléklet).

7. 2. Tercier szektor megjelenése

A rendszerváltást követően a falu saját Önkormányzatot választott, amivel egy új korszak indult el Liptód történetében. Ez időben vette kezdetét a falu fokozatos fejlődése, a korábbi falu sorvasztási program hatására elinduló radikális népességsökkenés visszaszorítása, egyszóval a falu újjászületése. A település fellendítése lehetőséget adott a tercier szektor kialakulásának. Első lépésben *a szolgáltató szektor alapelemei* jelentek meg a faluban: kiépült a vezetékes vízhálózat és a telefonhálózat, leaszfaltozták az utcákat, járdákat építettek és újítottak fel, megjelent a faluban a kábel Tv szolgáltatás és játszótér épült a gyermekek számára. Kialakult az állandó egészségügyi szolgáltatás, amely keretén belül az *orvosi ellátás* a faluban kedden 8 órától 12 óráig érhető el a falu lakossága számára, a hét többi munkanapján a rendelés Babarcon van, ahol a gyógyszertár is található. Az idősek segítésére létre hozott *szociális szolgáltatási rendszer* alá tartozik a segélynyújtás mellett az

étkeztetés is, a babarci iskolakonyhával együtt működve az idős lakosok számára napi egyszeri meleg ételt biztosítanak (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 1. INTERJÚALANY. 2012). 2002 után ismét kinyitott a falu *könyvtára*, ami a kultúrház épületében kapott helyett. A *postaszolgálat* munkanapokon 14:00-tól 14:30-ig érhető a település könyvtárában.

Az alapszolgáltatási rendszer kiépülését követően a pályázati lehetőségeket kihasználva a faluban egy technikai fejlődés vette kezdetét. Első lépésként a *teleház* megnyitása volt, ahol a pályázati úton nyert 3 darab számítógép a lakosok részére díjmentesen rendelkezésre álltak. Az évek folyamán egyre gyarapodott a gépállomány, jelenleg a 6 számítógép használatán túl nyomtatásra, fénymásolásra, scannelésre és faxolásra is van lehetőség. A teleház mellett pályázati forrásból sikerült Német Kisebbségi Önkormányzatnak biztosítani digitális fényképezőgépet és videokamerát, ami a település rendezvényeinek, életének dokumentálására szolgál (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 3. INTERJÚALANY. 2012). 2006-ban adták át a *Fiatalok Házát* a helyi ifjúság részére, amely ingatlan Hoffmann János és neje adományozott a falunak. Itt alakították ki a fiatalság központját. Az „klub” – ahogy a helyi fiatalok említik – remek helyszínül szolgál a fiatalság számára, hiszen a konditeremmel, konyhával és szórakoztatási eszközökkel (Tv, házimozsi rendszer, csocsó asztal, kézműves foglalkozások alapanyagai, társasjátékok, számítógép) felszerelt közösségi ház teljes mértékben a fiatalság igényeit elégíti ki (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 6. INTERJÚALANY. 2012). A Fiatalok Háza és a velejáró lehetőségek a legfontosabb eszköze a helyi ifjúság összetartásának, mivel 1970-es években megszüntetett oktatási rendszer nem indult újra a településen, így ez az egyetlen olyan hely, ahol a helyi fiatalság közösségi életbe bekapcsolódhat. Azért is fontos az ifjúság centrikus szemlélet, hiszen a helyi fiatalság jelenti a falu jövőjét.

A harmadlagos szektor egyik alapvető szolgáltatása, a *közoktatás* nincs jelen a faluban. Az óvoda és az általános iskola alsó tagozata Babarcon van, az intézményeket igénybe vevő gyermekeket a község a saját mikrobuszával ingyenesen szállítja Babarcra. A felső tagozatosok Lánycsókra vagy Bólyba járhatnak iskolába. Középiskolába általában Mohácson és Bólyba illetve Pécssett járnak a falu fiataljai. Liptód lakossága a tömegközlekedési eszközök közül csak az autóbusz-közlekedést veheti igénybe, mivel vasútállomása nincs a falunak (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 1. INTERJÚALANY. 2012). A helyi *autóbusz-közlekedés* (6. számú melléklet) igen megnehezíti a lakosok munkába/ iskolába járását, mivel nem igazodik az emberek munkarendjéhez. Hétköznap reggel 4 busz meg be a faluba, azonban a 8:34-es Babarci járatot követően már csak a 14:12-es busz áll a utasok rendelkezésére, így aki esetleg két műszakban dolgozik nem tudja kihasználni a busz közlekedés lehetőségeit, vagy már a

reggeli busszal munkába kell indulnia. A délutáni haza jutás is hasonlóan kedvezőtlen buszjáratok miatt okoz nehézséget a lakosok számára. A vasárnapi 2 járat abszolút megnehezíti a hétvégi munkavállalást. A kedvezőtlen helyzetű oktatási és közlekedési szektor ellenére a településen az ezredfordulót követően megjelenő terciér szektor egyik legváltozatosabb ágazata, a turizmus, azon belül is a falusi turizmus új szintet hozott a falu életében. Az összetett kínálat és magas látogató szám ellenére önmagában a turizmus kevés az új munkahelyek megteremtéséhez – a turisztikai vállalkozásban leginkább családtagok dolgoznak – azonban a településen járó vendégek tovább viszik Liptód jó hírtét, ezzel is elősegítve a falu jövőbeli fennmaradását.

8. A falusi turizmus jelentősége a falu életében

Hazánkban a falusi vendégfogadás a két világháború közötti időszak sikere nyomán a rendszerváltást követően élet újja és vált a legkiterjedtebb turisztikai terméké. A vidéki térségek alapvetően kis intenzitású, diffúz, de sokszínű vonzerőre épülő falusi turizmus a vidéki turizmus számos kínálatával összekapcsolódva a rurális területek hagyományainak, természeti szépségeinek, gasztronómiai és tárgyi kultúrájának, szellemi örökségének ápolója és hasznosítása a térségben (AUBERT A. 2012). A vidéki turizmus legáltalánosabb formájaként számom tartott szakterület elsősorban a belföldi vendégkör

Liptódon a falusi turizmus kialakulása a 2000-es évek elejére tehető. A komplex turisztikai szolgáltatások, azonban csak 2006 óta állnak a vendégek részére. A közel 10 éves folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően mára az egyik legfelkapottabb turisztikai területének számít a térségben.

8. 1. Turisztikai kínálat

8. 1. 1. Szálláskínálat

A településen elérhető turisztikai termékek gazdagsága igen széleskörű turisztikai kínálatot eredményez. A falusi turizmus alapjaként szolgáló szállás kínálat sok választási lehetőséget nyújt az ide érkező vendégek részére. Jelenleg a településen három szálláshely működik – amely a falusi turizmus alapjaként szolgál –, így az ökoporta, a családihangulatú vendégház és az ifjúsági szállás közül választhatnak az ide érkező vendégek.

a) Gizi néni vendégház, ökoporta

A 8 fő befogadására képes három napraforgós vendégház sajátossága, hogy a kb. 200 éves épület teljesen természetes anyagokból épült és a többszöri felújítása is csak ilyen anyagokból történt. Nem csak a ház tükrözi a régi idők emlékét, hanem a nagyszülőktől örökölt muzeális bútorzat is, amely egyben bemutatja, hogyan is laktak elődeink. A házhoz tartozó gazdagsági udvar is teljesen épségben maradt, ahol a gazdasági eszközökön kívül kerek kút és pince is található. A vendégház üzemeltetésében is gondosan ügyelnek a ház „öko” jellegére, amely elsősorban a hulladékgazdálkodásban nyilvánul meg. A vendégház 2010-ben sikeresen pályázott az ökoporta címre, ami 2012 szeptemberében járt le, az újabb pályázatot azonban még nem írták ki. A szállást csak felnőttek vagy családok vehetik igénybe. A Gizi néni vendégház a Dél – Dunántúli Falusi Turizmus Klaszter tagja (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 4. INTERJÚALANY. 2012).

b) Markesz vendégház

A családias hangulatú Markesz vendégház a 15 fős befogadó képességével ideális szálláshely családok valamint baráti társaságok részére. A 4 napraforgós vendégházban 3 szoba, 1 fürdő és 1 konyha található.

c) Jómadár Ifjúsági Szálló

A Liptód szívében elhelyezkedő „A kategóriás” szálló 30 fő, pótágyakkal 42 fő befogadására alkalmas, ezáltal osztálykirándulások, nyári táborok pompás helyszíne. A vendégeknek 4 szoba (emeletes ágyakkal), 4 fürdő és 1 konyha áll rendelkezésükre. A teljesen felszerelt konyha továbbá az udvaron kiépített sütő - főző hely önellátásra is ad lehetőséget. Az ifjúság szálló a Mohács és Térsége Turisztikai Egyesület tagja (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 4. INTERJÚALANY. 2012).

8. 1. 2. Vendéglátás

A falusi vendéglátás hozzátartozója a falusi ízvilág bemutatása. Liptódon a hagyományos ételeken kívül a helyi német nemzetiséghez köthető, sváb ételeket is kínálnak a vendégeknek. Mivel a településen nincsen vendéglő, sőt semmilyen vendéglátói egység, így az ételek a

szállást üzemeltető vállalkozó és családja készíti el továbbá a Gizi néni vendégházhoz tartozó étkezőben szolgálnak fel. A legismertebb sváb ételek: saures, krumplis kolbász, tejfölös kelt rétes, káposztás gőzgombóc, hólabda és a füles fánk. Igazi különlegességnek számító „paraszt vacsora” a legkedveltebb ételek közé tartozik, hiszen a mangalicából készült házi szalámi, sonka, szalonna és házi tejkészítmények (sajt különlegességek) mellett felszolgált meleg ropogós házi kenyér adja át igazából a falusi ízeket (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 4. INTERJÚALANY. 2012).

8. 1. 3. Program kínálat

A falusi környezetben történő szállásadáson túl számos programlehetőséget biztosítanak a vendégek részére (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 4. INTERJÚALANY. 2012).

- Hagyományörző és kézműves programok
 - népdal – néptánc tanulása (sváb, magyar)
 - helyi német népviseletbe öltözés
 - hagyományos helyi sváb ételek közös elkészítése
 - kenyérsütés, lepénysütés kemencében
 - rétes készítés, sütés kemencében
 - fánksütés: farsangi fánk, füle fánk, hólabda
 - népi építészeti: vályog téglák, vikli, vert fal készítés, sártapasztás
 - gyermekjátékok, díszek készítése természetes anyagokból (fa, - kukoricaszár, -csuta, -csuhé stb.)
 - papírvirág készítés
 - kötés, horgolás, hímzés
 - agyagozás, nemezelés, gyertyaöntés
 - üvegfestés, gyöngyfűzés (ékszerek)
 - de coupage technika: gipszre, textilre, cserépre, gyertyára
 - dekorációk: fali dísz, asztali dísz, vessződísz, rafia dísz
 - foltvarrás
 - fegyverkovácsolás
 - fafaragás

- Sport lehetőségek
 - tollaslabda
 - asztalitenisz
 - darts
 - lengő teke
 - foci
 - íjászat
 - lovaglás
 - paintball

- Honismereti program (Ökoporta program)
 - Hogyan éltek elődeink, egy korabeli sváb család mindennapjainak bemutatása az ökoportán
 - portán élő állatok és tartásukkal kapcsolatos munkafolyamatok megismertetése
 - parasztház berendezésének bemutatása
 - szőlőművelés és borkészítés folyamatának bemutatása
 - ügyességi versenyek szervezése

- Túrák, kirándulások

A gyalogtúrák mellett lovas kocsis és traktoros kirándulás is a kínálat részét képezi. A vendégek több túra útvonal közül is választhatnak.

 - Liptód – Máriakéménd (kegytemplom) – Schlossberg (várrom) – Liptód. Az útvonal hossza kb. 18 km.
 - Liptód – Erdősmároki-tó – Kisnyárad (Német nemzetiségi múzeum) – Liptód. Az útvonal hossza kb. 10 km.
 - Liptód – Maráza (Mária kápolna) – Liptód. Az út hossza kb. 8 km.
 - Liptód – Erdősmároki-tó (horgászási lehetőség) – Lókúti erdei kirándulóhely- Liptód. Az út hossza kb. 8 km.
 - „túlélő túra” Liptód külterületén zajlik. Az út hossza kb. 1,5 km.

- Kistérségben kínált programlehetőségek
 - Erdősmároki-tó, horgászási lehetőség

- Busó maszkfaragó múzeum, Fekete kerámiás múzeum, Mohácsi csata emlékpark – Mohács
- Mézeskalács készítő, Mauzóleum – Bóly
- környékbeli települések bemutatása, német nemzetiségi múzeumok, tájházak látogatása pl.: Heimatmuseum Himesháza, Babakiállítás Geresdl

- Hagyományőrző nap

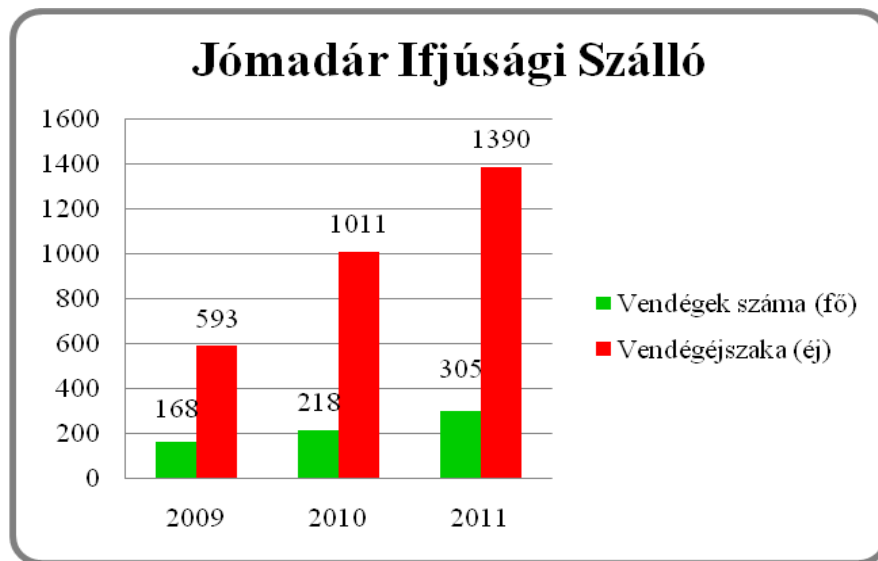
A program fő célja, hogy az egy napra ide látogató vendég megismerje a települést, valamint betekintést nyerjen a falusi emberek mindennapi életébe. Fő célcsoport a környező települések iskolás gyermekcsoportjai. Program leírása: a megérkezést követően általában 2 csoportra oszlik a vendégcsoport. Egyik csoport a kézműves foglalkozáson vesz részt illetve a gazdasági udvar bemutatását követően mezőgazdasági munkálatokban vehetnek részt. Ez idő alatt a másik csoport helyi sváb ételeket készít, ami később az ebédként szolgál. A foglalkozások kb. 1 órát tartanak, majd a két csoport helyett cserél, hogy mindenki mindenben részt vehessen. Ebédet követően a falu nevezetességeinek bemutatására kerül sor. A lovas kocsis kirándulás keretén belül a közeli erdei pihenőhelyen szabad program. Kedvelt időtöltés az ügyességi vetélkedők, számháborúzás és a lovaglás. A program a vacsorával zárul, ami általában „paraszt vacsora” a csoportok által sült házi kenyérrel (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 4. INTERJÚALANY. 2012).

A széleskörű turisztikai kínálat kedvező áron érhető el a vendégek számára (7. *számú melléklet*).

8. 2. Turisztikai kereslet elemzése

Első lépésként a vendégszámok és a vendégéjszaka számok kerülnek elemzésre. A településre érkezők vendégek döntő többsége a Jómádár Ifjúsági Szállón szállnak, így ez a szálláshely adja a vendégéjszaka szám jelentős részét. A 4. *számú* ábrán jól látható, hogy a turizmus ezen ágazatára egyre nagyobb igény, ami az évről-évre növekvő vendégszám és vendégéjszaka szám mutat.

4. ábra: Jómadár Ifjúság Szálló vendég és vendégéjszaka száma

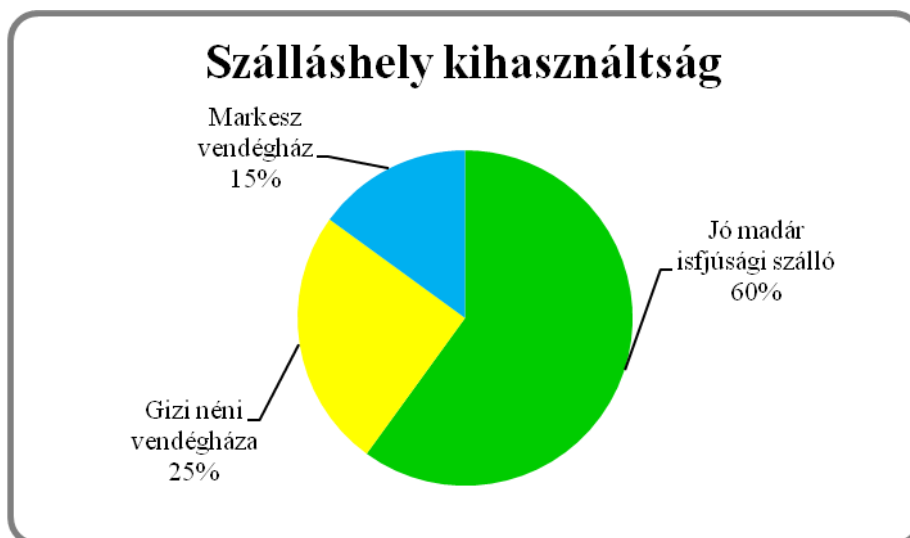

Szerkesztette: Szeidl K.

A turisztikai kereslet további elemzés alapjaként a vendégköri felmérés eredményei szolgáltak (*11. számú melléklet*). A felmérés kérdőíves formában történt, amely egy fajta visszajelzés az ide érkező vendégek részéről a kínált szolgáltatásokról illetve a falu atmoszférájáról. A felmérés keretén belül információt kaptam, hogy vendégek milyen motivációval, milyen közlekedési eszközzel, kikkel érkezett a településre továbbá mennyi ideig tartózkodtak a faluban és ez idő alatt milyen szolgáltatásokat vettek igénybe.

A településre érkező vendégek legnagyobb arányban a Jómadár Ifjúsági Szállót veszik igénybe, ami egyben a szállás férőhely kapacitás kihasználtságát is jelenti. Második helyen a Gizi néni vendégház áll, amely különlegessége az ökoporta jellegéből adódó egyedi hangulat. A harmadik helyre a Markesz vendégház került (*5. számú ábra*).

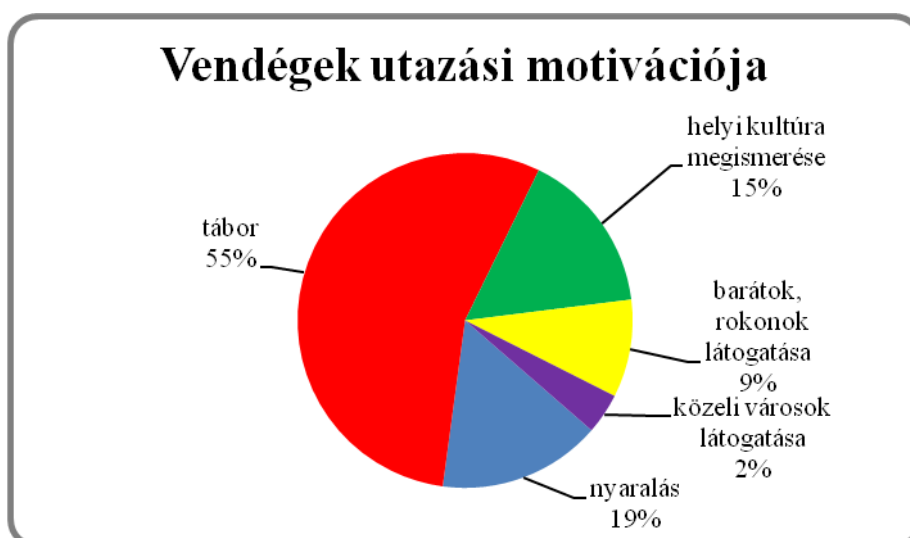
5. ábra: Szálláskapacitás kihasználtság

Szerkesztette: Szeidl K.

Liptódi vendégek több mint fele táborozás céllal érkezik a faluba, ami a Jómadár Ifjúsági Szálló profiljával magyarázható. A második fő cél a nyaralás, hiszen a békés, nyugodt környezet ideális helyszín a kikapcsolódásra. A falusi turizmus kiindulópontjaként számító helyi kultúra megismerése 15%-os aránnyal a harmadik helyen áll a vendégek utazási céljai között (6. számú ábra).

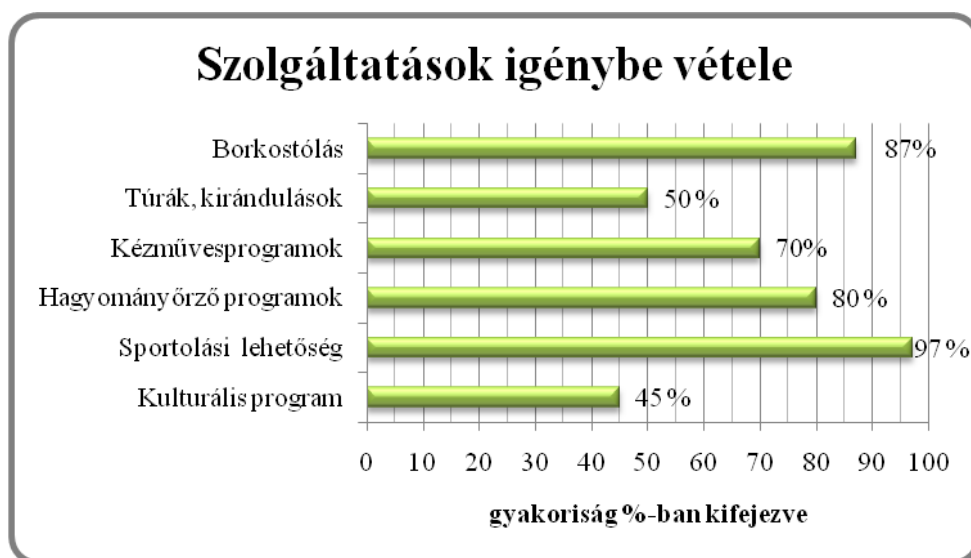
6. ábra: Vendégek utazási motivációja

Szerkesztette: Szeidl K.

A kínált szolgáltatások közül a legtöbbször a sportolási lehetőségeket és hagyományőrző programokat veszik igénybe a vendégek. A vidék szőlőkultúrájának köszönhetően a borkóstolás, mint turisztikai termék és előkelő helyen végzett a listán. A gyerekek körében kedvelt kézműves programok is népszerű időtöltésnek számít. A túrák és kirándulás nyújtotta lehetőségeket a vendégek közel fele használja ki. Az alacsonyabb részvételi arány annak köszönhető, hogy az időjárási viszonyok nagymértékben befolyásolják a kínált szolgáltatást (7. számú ábra).

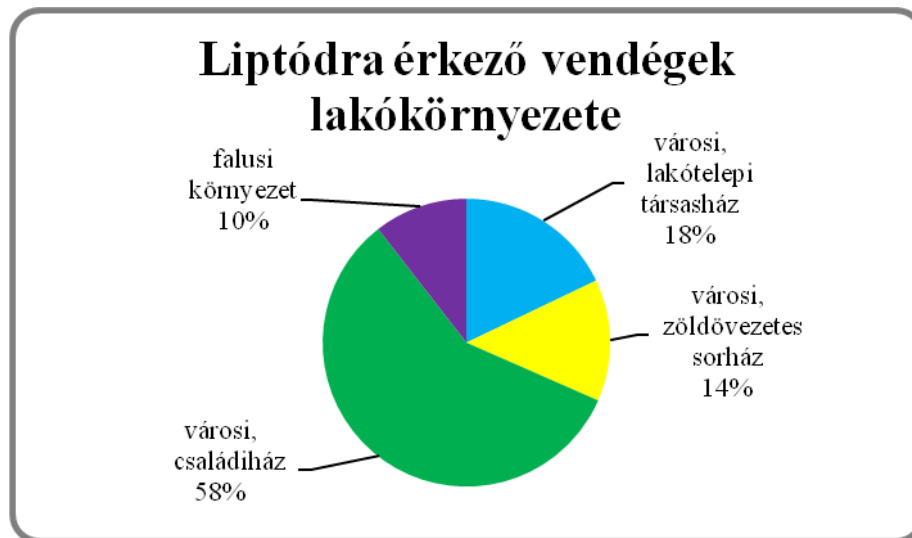
7. ábra: Szolgáltatások igénybe vétele

Szerkesztette: Szeidl K.

A falusi vendéglátás résztvevői lakókörnyezetét tekintve vitathatatlanul a városi környezet uralkodik. A vendégek többsége a város családi házas övezetéből keresi fel a települést (8. számú ábra).

8. ábra: Liptódra érkező vendégek lakókörnyezete

Szerkesztette: Szeidl K.

A vendégek az itt tartózkodásuk alatt átlagosan 18 - 20.000 Ft-t költenek (1 főre vetítve), amiben a szállásköltség, étkezés mellett a szabadidős programokon való részvétel is bele tartozik. A felmérésből egyértelműen kiderül, hogy a vendégek a kapott szolgáltatásokkal maximális mértékben meg vannak elégedve, és határozottan ajánlják ismerőseiknek, barátainak a völgykatlan megbújó, békés falu felkeresését.

9. Összegzés

A kutatásom során összegyűjtött adatok és azok kiértékelése alapján elmondható, hogy a dombokkal elzárt aprófalu a helyi erőforrásait maximálisan kihasználja, valamint a település vezetősége a hátrányos helyzet ellenére minden lehetőséget megragad – nézve a benyújtott fejlesztési pályázatok számát, az ismertség illetve hírnévszerzést a falusi turizmuson keresztül – a lakosság különböző igényei kielégítése érdekében. Liptód története példaértékű, hiszen az elmúlt időkben lezajló közel 700 fős népesség elvándorlása és a falu alapfunkciójának (mezőgazdaság) elvesztése ellenére képes talpon maradni és a terciér szektorba „kapaszkodva” próbál lépést tartani a környező fejlettebb településekkel.

„Akinek kikapcsolódásra és pihenésre van szüksége ide kell jönnie, itt minden adott: a gyönyörű táj, csend, békesség, vidám emberek, jó borok és nem utolsó sorban biztonság. Számom Liptód a világ legszebb helye” (8. SZÁMÚ MELLÉKLET, 11. INTERJÚALANY. 2012).

10. Irodalomjegyzék

- ASCHAUER, W. (1992): Zur Produktion und Reproduktion einer Nationalität. Die Ungardeutschen. Stuttgart.
- AUBERT A. (1984): Fejlődés és differenciálódás Baranya megye mezőgazdaságában az 1970-es évek második felében. In.: Földrajzi értesítő – Hungarian Geographical Bulletin 33. sz. 371-389.
- AUBERT A. (1993): Településformáló folyamatok megyei és kistérségi szintű vizsgálta Baranya megyében. Kandidátusi értekezés, Pécs.
- AUBERT A. (1984): Etnikai csoportok a helyi társadalomban. In.: Földrajzi Közlemények 2. sz. 131-144.
- AUBERT A. – GELÁNYI N. – GINZER M. (2009): A kisebbségkutatás szociálgeográfiai aspektusai a turizmusban. Pécs. PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola, 163-177.
- AUBERT A. (2012): Magyarország Idegenforgalma szakkönyv és atlasz. Cartographia Tankönyvkiadó Kft, Pécs.
- BOTTLIK ZS. (2001): A német nyelvszigetek változásai a Dél-Dunántúlon. In.: Földrajzi Értesítő 50.sz. 1-4.
- BOTTLIK ZS. (2001): Die deutschen Siedlungsgebiete in Südtransdanubien. In: Südosteuropa 50.sz. 10-21.
- GRÜNWALD G. (1997): Baranya megye kézikönyve II. Bo&Bo Bt. – Ceba Kiadó – Gruppá Bt, Szekszárd.
- GRÜNWALD G. (2010): Baranya megye enciklopédiája és adattára. Grünwald Kft.
- HAUSMANN P. (2009): Bevezetés a közgazdaságtanba. Pécs.
- HOFFMANN J. (2010): Adalékok Liptód történelméhez 1994-2004. Liptód Német Kisebbségi Önkormányzat, Liptód.
- KOCSIS K. – BOTTLIK ZS. (2009): Magyarország mai etnikai térképe 1941. MTA FKI, Budapest.
- KOCSIS K. – BOTTLIK ZS. (2009): Magyarország etnikai térképe 2001. MTA FKI, Budapest.
- MENDÖL T. (1963): Általános településföldrajz. Akadémiai Kiadó,
- SZERÉNYI Z. (2000): A Szekszárdi – Tolnai kistérség etnikai térszerkezetének változásai a betelepítésektől 1941-ig. In.: Földrajzi Értesítő 49.sz. 3-4.

TÓTH F. (1931): A némettség elterjedése és Településformái Dunántúlon. Geographia Pannonica II.,Szigetvár.

Internetes forrás

Jómadár Ifjúság Szálló: <http://www.jomadarszallo.gportal.hu/>

Központi Statisztikai Hivatal: www.ksh.hu

Liptód község honlapja: <http://liptod.hu/>

Mohács és Térsége turisztikai Egyesület: www.mohacskapu.hu/home.html

Népszámlálás 2001:

www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/06/02/data/tabhun/4/load01_1_0.html

Volánbusz: <http://www.menetrendek.hu/cgi-bin/menetrend/html.cgi>

Ízörzők: <http://www.mo-ka.hu/receptek/liptod.pdf>

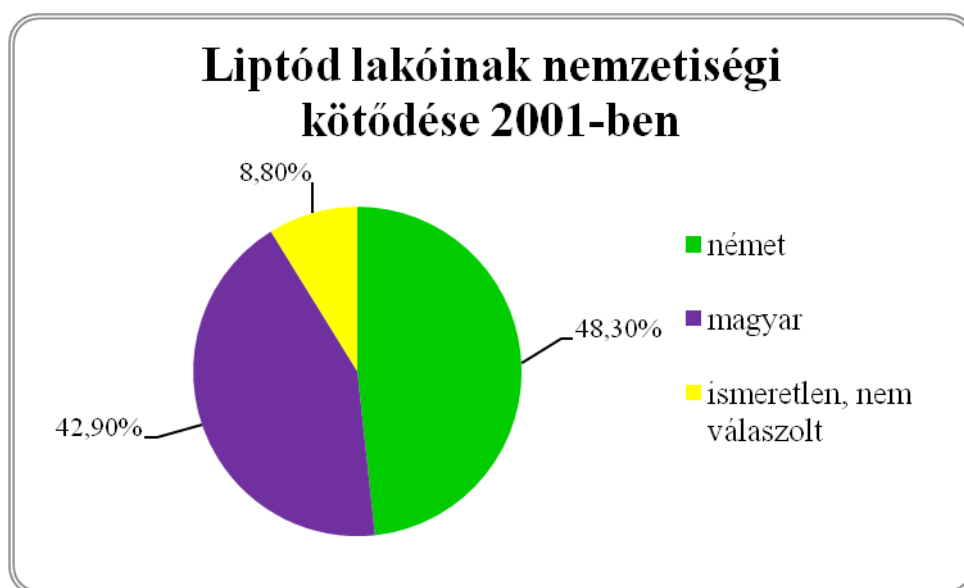
11. Mellékletek

1. számú melléklet: Az elköltöző lakosság által érintett települések

Település	Fő
Mohács	83
Pécs	52
Babarc	28
Lánycsók	23
Szederkény	22
Kozármisleny	12
Bóly	8
Szajk	8
Dunaszekcső	5
Ófalu	4
Harkány	3
Hird	3
Palotabozsok	3
Berkesd	2
Összesen:	256

Forrás: HOFFMANN J. 2010

2. számú melléklet: Liptód lakóinak nemzetiségi kötődése 2001-ben

Forrás: NÉPSZÁMLÁLÁS, 2001

3. számú melléklet: Liptód 2012-es rendezvénynaptárra

Rendezvénynaptár 2012	
Dátum	Program
<i>Január 28.</i>	Falu disznóvágás
<i>Február 25.</i>	Hutzlkrejte, Falu borversenye
<i>Április 05.</i>	Húsvéti klapperezés
<i>Április 09.</i>	EMMAUS járás
<i>Április 21.</i>	Költészet napja: Irodalmi est a könyvtárban
<i>Árpilis 28.</i>	Májusfaállítás
<i>Május 26.</i>	Gyermeknap
<i>Május 27.</i>	Pünkösdi fesztivál
<i>Augusztus 31.</i>	Lókúti buli
<i>Szeptember 09.</i>	Szüreti kórustalálkozó
<i>Október 1 – 7.</i>	Könyvtári napok
<i>December 02.</i>	Karácsonyi kézműves délután a Fiatalok Házában
<i>December 09.</i>	Adventi kórustalálkozó

Szerkesztette: Szeidl K.

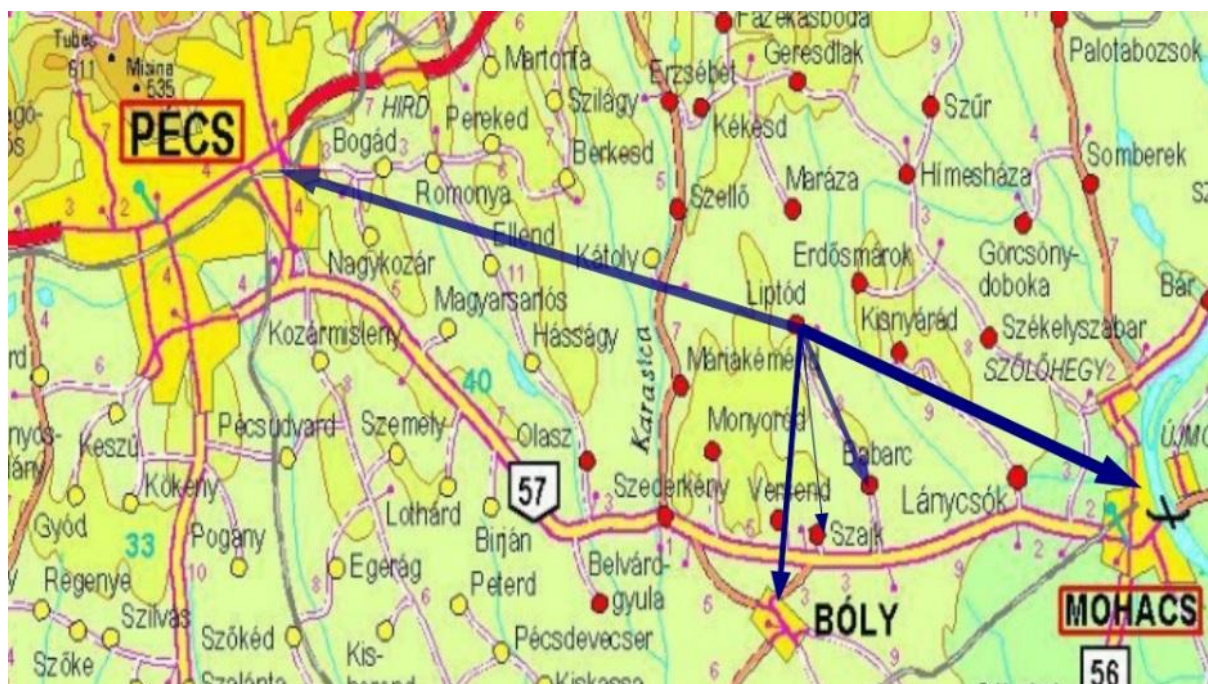
4. számú melléklet: A lakosság háztartás szintű felmérési szempontjai

1. Lakóépületek kora

- a. 1945. előtt épült
- b. 1945 – 1960 között épült
- c. 1960 – 1970 között épült
- d. 1970 – 1980 között épült
- e. 1980 után épült

2. Lakóépült típusa
 - a. Hagyományos parasztház
 - b. Átépített parasztház
 - c. „kockaház” (sátortetős)
 - d. Egyedi jellegű lakóház
 - e. Egyéb lakóház
3. Lakosság létszáma korosztályra lebontva
 - a. gyermek
 - b. felnőtt
 - c. nyugdíjas
4. Legmagasabb iskolai végzettség
 - a. alapfokú
 - b. középfokú
 - c. felsőfokú
5. Gazdasági aktivitás
 - a. Aktív helyben dolgozó
 - b. Aktív ingázó
 - c. Inaktív
6. Család nemzetiségi hovatartozása
 - a. magyar – magyar
 - b. magyar – német
 - c. német – német
 - d. magyar – cigány
 - e. cigány – cigány
 - f. német – cigány

5. számú melléklet: Lakosság ingázási térképe

Szerkesztette: Szeidl K.

6. számú melléklet: Liptód buszjáratai

Munkanapokon Liptódra érkező autóbuszjáratok

	induló megállóhely	érkező megállóhely	indul	érkezik	összidő	várakozás	alacsony-padlós	kifejtés
1	Babarc, községháza	Liptód, templom	4:47	4:57	0:10			ok
	munkaszüneti napok kivételével naponta							
2	Babarc, községháza	Liptód, templom	5:30	5:40	0:10			ok
	munkanap							
3	Babarc, községháza	Liptód, templom	6:46	6:56	0:10			ok
	munkanap							
4	Babarc, községháza	Liptód, templom	8:23	8:33	0:10			ok
	munkanap							
5	Babarc, községháza	Liptód, templom	14:01	14:11	0:10			ok
	munkanap							
6	Babarc, községháza	Liptód, templom	15:31	15:41	0:10			ok
	iskolai előadási napokon							
7	Babarc, községháza	Liptód, templom	17:37	17:47	0:10			ok
	munkaszüneti napok kivételével naponta							

Munkanapokon Liptódról induló buszjáratok

	induló megállóhely	érkező megállóhely	indul	érkezik	összidő	várakozás	alacsony-padlós	kifejtés
1	Liptód, templom	Babarc, községháza	4:58	5:08	0:10			ok
munkaszüneti napok kivételével naponta								
2	Liptód, templom	Babarc, községháza	5:41	5:51	0:10			ok
munkanap								
3	Liptód, templom	Babarc, községháza	6:56	7:06	0:10			ok
munkanap								
4	Liptód, templom	Babarc, községháza	8:34	8:44	0:10			ok
munkanap								
5	Liptód, templom	Babarc, községháza	14:12	14:22	0:10			ok
munkanap								
6	Liptód, templom	Babarc, községháza	15:42	15:52	0:10			ok
iskolai előadási napokon								
7	Liptód, templom	Babarc, községháza	17:47	17:57	0:10			ok
munkaszüneti napok kivételével naponta								

Szabadnapokon Liptódra érkező autóbuszjáratok

	induló megállóhely	érkező megállóhely	indul	érkezik	összidő	várakozás	alacsony-padlós	kifejtés
1	Babarc, községháza	Liptód, templom	4:47	4:57	0:10			ok
munkaszüneti napok kivételével naponta								
2	Babarc, községháza	Liptód, templom	5:30	5:40	0:10			ok
szabadnapokon								
3	Babarc, községháza	Liptód, templom	8:23	8:33	0:10			ok
szabadnapokon								
4	Babarc, községháza	Liptód, templom	14:01	14:11	0:10			ok
szabadnapokon								
5	Babarc, községháza	Liptód, templom	17:37	17:47	0:10			ok
munkaszüneti napok kivételével naponta								

Szabadnapokon Liptódról induló autóbuszjáratok

	induló megállóhely	érkező megállóhely	indul	érkezik	összidő	várakozás	alacsony-padlós	kifejtés
1	Liptód, templom	Babarc, községháza	4:58	5:08	0:10			ok
munkaszüneti napok kivételével naponta								
2	Liptód, templom	Babarc, községháza	5:41	5:51	0:10			ok
szabadnapokon								
3	Liptód, templom	Babarc, községháza	8:34	8:44	0:10			ok
szabadnapokon								
4	Liptód, templom	Babarc, községháza	14:12	14:22	0:10			ok
szabadnapokon								
5	Liptód, templom	Babarc, községháza	17:47	17:57	0:10			ok
munkaszüneti napok kivételével naponta								

Munkaszüneti napokon Liptódra érkező autóbuszjáratok

	induló megállóhely	érkező megállóhely	indul	érkezik	összidő	várakozás	alacsony-padlós	kifejtés
1	Babarc, községháza	Liptód, templom	10:16	10:26	0:10			ok
munkaszüneti napokon								
2	Babarc, községháza	Liptód, templom	18:01	18:10	0:09			ok
munkaszüneti napokon								

Munkaszüneti napokon Liptódról induló autóbuszjáratok

	induló megállóhely	érkező megállóhely	indul	érkezik	összidő	várakozás	alacsony-padlós	kifejtés
1	Liptód, templom	Babarc, községháza	10:27	10:37	0:10			ok
munkaszüneti napokon								
2	Liptód, templom	Babarc, községháza	18:10	18:19	0:09			ok
munkaszüneti napokon								

(Forrás: <http://www.menetrendek.hu/cgi-bin/menetrend/html.cgi>)

7. számú melléklet: Turisztikai termékek árai

Szállás	Fő/éj
Jómadár Ifjúsági Szálló	1150 Ft + 18% áfa
Gizi néni vendégház, ökoporta	2 200 Ft
Markesz Vendégház	2 200 Ft
Ágyneműbérlet (tartózkodás idejére)	500 Ft
Étkezés	Fő/adag
Reggeli (svéd asztalos)	500 Ft-tól
Ebéd	700 Ft-tól
Vacsora	600 Ft-tól
Programok	
Népdal - néptánc tanulás	5000 Ft/csoport
Hagyományos sváb ételek készítése	400 - 600 Ft-tól
Íjászat (felügyelettel)	1000 Ft/óra
Lovaglás (futószáron)	1000 Ft/óra
Szálláson sporteszközök használata	ingyenes
Gyalogtúrák, vezetéssel	ingyenes
Lovas kocsikázás (12-15 fő egyszerre)	2000 Ft/óra
Traktorozás (15-20 fő egyszerre)	2500 Ft/óra
kézműves programok	előzetes egyeztetés alapján

8. számú melléklet: Az életpálya interjúalanyok csoportjai

1. interjúalany: polgármester
2. interjúalany: önkormányzati képviselő
3. interjúalany: Német Kisebbségi Önkormányzat elnöke
4. interjúalany: helyi turisztikai vállalkozó
5. interjúalany: fiatal korcsoport
6. interjúalany: fiatal korcsoport
7. interjúalany: gazdasági aktív, ingázó dolgozó
8. interjúalany: gazdasági aktív, ingázó dolgozó
9. interjúalany: gazdasági aktív, helyi dolgozó
10. interjúalany: külföldön dolgozó helyi lakos
11. interjúalany: nyugdíjas korcsoport
12. interjúalany: nyugdíjas korcsoport

9. számú melléklet: A mélyinterjúk kérdési korcsoportra lebontva

A község általános helyzet

- Mióta él itt?
- Hogyan mutatná be röviden a települését?
- Milyen intézmények vannak a faluban?
- Milyen ellátás, mely szolgáltatások vehetők igénybe helyi szinten?
- Milyen szolgáltatási területeken kapcsolódnak más településekhez?
- Mennyire elégedett Ön ezekkel a szolgáltatásokkal? (Ön szerint vannak hiányosságok?)
- Miben látja a település vonzerejét?
- Milyen emberek élnek itt? (nemzetiség)
- Élnek-e a hagyományok/sváb rendezvények, tradíciók a faluban?
- Vannak-e emiatt konfliktusok a lakosok között?
- Mennyire tartja vendégszeretőnek az itt élő embereket? Miben nyilvánul ez meg?

- Miből élnek? Hol dolgoznak?
- Milyen foglalkoztatók, vállalkozók, munkahelyek vannak a településen?
- Milyen jövedelemkiegészítő forrásaik vannak?
- Sok fiatal lakik itt? Mi az oka ennek?

Helyi társadalom

- Miért jó itt élni? Miért nem jó?
- Szeretnek az emberek itt lakni? Miért?
- Milyen az emberek közérzete, hangulata?
- Van a fiatalok számára munkalehetőség a faluban?
- Mennyire jellemző az ingázás?

Közösségi élet

- Mennyire tart össze a lakosság?
- Részt vesznek-e a lakosok a közösség életében?
- Vannak-e civil szerveződések, vagy egyesületek a faluban?
- Mennyire vesznek részt ezekben a lakosok?
- Vannak-e a közösségi terek?
- Mennyire működik a társadalmi munka a községben? Mennyire vesznek részt benne az emberek?
- Van-e konfliktus a faluban?
- Mi ennek az oka/alapja?
- Miben nyilvánulnak meg ezek?
- Hogyan lehetne megoldani?

Infrastruktúra

- Van-e óvoda, iskola a településen? Ha nincs hova járnak a gyerekek?
- Milyen közintézmény található itt?
- Mi ennek az oka?
- Van-e orvosi ellátás?
- Hogyan oldják meg a hivatali ügyek intézését? Hol?
- Mivel közlekednek?
- Milyennek tartja a helyi buszközlekedést?

Nyugdíjas

- Mivel foglalkozott korábban?
- Itt dolgozott a faluban?
- Miért maradt itt?
- Lakik rokona a községben?
- Milyennek látja jelenleg a község helyzetét?
- Hogyan emlékszik vissza a „rég” Liptódra? (népesség alakulás, háborús helyzetek, hagyományok szokások megőrzése, gazdasági helyzet átalakulása)

Aktív kereső (helyben vagy ingázó)

- Hol dolgozik?
- HA NEM A TELEPÜLÉSEN: Mi az oka ennek? Hogyan oldja meg az utazást?
- Meg tud élni a keresetéből?
- Mi az oka, hogy nem költözött el?
- Mennyire vesz részt a falu életében?

Külföldön dolgozó helyi lakos

- Mi az oka annak, hogy külföldön dolgozik?
- Mi köti ide?
- Milyen hasznát látja annak, hogy többen külföldön dolgoznak?
- Tudja-e a kinti tapasztalatait hasznosítani a faluban?
- Milyen időközönként jár haza?

Fiatalok

- Milyennek tartod a településen a közösségi életet?
- Vannak kikapcsolódási lehetőségek?
- Mennyire vagy elégedett velük?
- Mit tervezel a jövőben? Itt maradsz, vagy máshol szeretnél élni? Hol? Miért?

Vállalkozó

- Mivel foglalkozik pontosan?
- Milyen szolgáltatásokat kínál a vendégeknek?
- Melyek a legkedveltebb programok?
- Vannak visszatérő vendégei?
- Meg tud élni a vállalkozásából?
- Vannak alkalmazottjai?
- Okoz valami nehézséget a munkájában?
- Milyennek látja a településen lévő turizmus helyzetét? Miért?
- Milyen lehetőségeket lát benne?
- Mennyire gondolja kihasználnak a település adottságait?
- Mennyire változott a turizmus az elmúlt évek során?
- Mennyire tudta fejleszteni a vállalkozását az elmúlt években? Mi ennek az oka?
- Kap valamilyen támogatást a munkájához?
- Mit gondol a saját szerepéről a település életében?

Liptód vendégkörének felmérése

- 1. Mely településről érkezett?** _____

2. Milyen közlekedési eszközzel érkezett? _____

- 3. Hányadik alkalommal jár a településen? (Kérem, karikázza be a helyest választ!)**

- a) 1. alkalom b) 2. alkalom c) 3. alkalom d) 4.-nél több

- #### 4. Kivel érkezett?

- a) egyedül c) házastárssal e) iskolatárssakkal

- b) családdal** **d) barátokkal** **f) csapattársakkal**

- ## 5. Milyen céllal érkezett a településre?

- a) nyaralás, üdülés c) közeli városok látogatása e) helyi kultúra
megismerése

- b) tábor** **d) barátok, rokonok látogatása**

- ## 6. Mennyi ideig tartózkodik a településen?

- a) egy napot éjszakázás nélkül
(____nap)

- ## 7. Melyik szálláshelyen szállt meg?

- a) Jómadár Ifjúsági szálló b) Gizi néni Vendégház c) Markesz Vendégház

8. Milyen forrásból szerzett információt a településről? (Több választ is megjelölhet!)

- a) utazási irodában

e) internetről

b) Idegenforgalmi információs irodában

f) ismerősök, barátok elbeszéléseiből

c) regionális kiadványokból

g) nem kaptam sehonnan információt

d) a település által készített kiadványból

h) egyéb: _____

9. Részt vett az alábbi szabadidős programokon? Ha igen, nevezzen meg 1-2 programot.
Kérem, értékelje az adott programokat! (1- nem jó, 2- unalmas, 3- élvezhető, 4-jó, 5- nagyon jó)

Program	Nem	Igen	Értékelés	Példa
Hagyományőrző programok (pl.:népdal - néptánc tanulás, sváb ételek készítése)				
Sportlehetőségek (pl.:lengő teke, darts, íjászat, lovaglás,foci)				
Kézműves programok (pl.: fafaragás, agyagozás, nemezelés)				
Kulturális programok (pl.:Helyi nevezetességek megtekintése, helyi csoportok fellépése)				
Túrák, kirándulások (úti cél pl.:Schlossberg, Máriakéménd, Lókút)				
Borkóstolás				

-